

Δ Ο Χ Ε Ι Α Ρ Ι Ο Υ

Το πρώτο μοναστήρι που συναντάμε παραπλέοντας τη νοτιοδυτική ακτή της χερσονήσου, εντυπωσιάζει με τον πλούτο, το δυναμισμό και την ενότητα στην ποικιλία που παρουσιάζει σαν αρχιτεκτονική σύνθεση. Παρατηρώντας από τη θάλασσα, το προοπτικό βάθος και η πυκνότητα της σύνθεσης αυτής, προβάλλουν με ενάργεια, χάρη στην κλιμακωτή διάταξη που επέβαλε η απότομη κατωφέρεια του εδάφους.

Κατά την παράδοση, ιδρύθηκε από τον όσιο Ευθύμιο, που κοινοβίασε στη Λαύρα επί ηγουμενίας αγίου Αθανασίου του Αθωνίτου, έχοντας το διακόνημα του δοχειάρη, δηλαδή του υπεύθυνου της αποθήκης τροφίμων.

Κατά την μαρτυρία εγγράφου του 1037, πρωτοιδρύθηκε, αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο, δίπλα στον όρμιο της Δάφνης, της οποίας έφερε και το όνομα, μαζί με την προσωνυμία: «του Δοχειαρίου». Η πληροφορία του ίδιου εγγράφου, ότι η Μονή κατείχε κτήμα «εξ αμνημονεύτων χρόνων» καθώς και άλλες ενδείξεις, ενθαρρύνουν την αναζήτηση της αρχικής σύστασής της στο τελευταίο τέταρτο του 10ου αιώνα. Σύμφωνα με μιά άλλη άποψη, ιδρυτής και πρώτος ηγούμενός της, θεωρείται ο «Ιωάννης μοναχός ο δοχειάρης», που υπογράφει έγγραφο της Λαύρας των αρχών του 11ου αιώνα. Πάντως, εξ αιτίας πειρατικών επιδρομών οι μοναχοί εγκατέλειψαν τη Δάφνη και κατέφυγαν σε θέση μάλλον ψηλότερη από τη σημερινή. Από τότε η Μονή έφερε μόνο το όνομα «του Δοχειαρίου».

Νεοκτητορικό ρόλο στη σημερινή θέση της Μονής διεδραμάτισε ο πρώην πατρικίος, ηγούμενος Νεόφυτος, όπως προκύπτει από έγγραφα πριν και μετά το 1100. Όπως αναφέρει στη διαθήκη του, «οικοδομάς παμπλείστους ανήγειρα και αμπελώνας εφύτευσα και πλοία κατεσκεύασα ... και τον ναόν του Αρχιστρατήγου ... Μιχαήλ ... ανήγειρα, όν ωραιότητι πολλή κατηγλαΐσα ...».

Το 1089 ο Αλέξιος Α' Κομνηνός καθώς και η μητέρα του Άννα Δαλασσηνή προστατεύουν κτήσεις και προσόδους του Μοναστηριού.

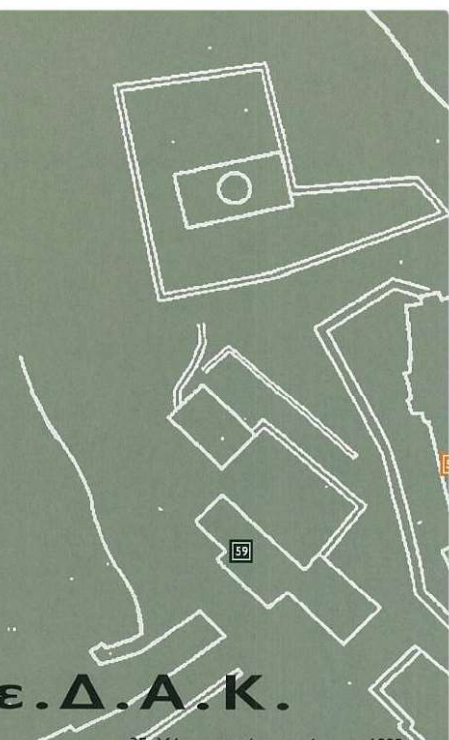
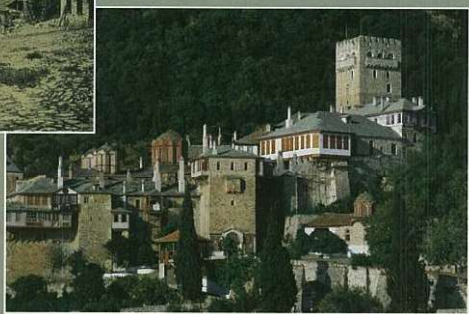
Την περίοδο της ακμής διαδέχτηκε περίοδος δυσχερειών και δεινών. Λόγω της παραλιακής θέσης της ήταν έκθετη στις πειρατικές επιδρομές, που εντάθηκαν ιδιαίτερα κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας.

Οι προσπάθειες ανόρθωσης κατά τον 14ο αιώνα, που εκδηλώνονται με το ενδιαφέρον ηγεμόνων όπως ο Στέφανος Ντουσάν (1349) και ο αυτοκράτορας Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος (1355), καταβάλλονται εν μέσω νέων δυσμενών περιστάσεων. Σύμφωνα με ερευνητές οι κίνδυνοι αλλά και τα πλήγματα από πειρατικές επιδρομές συνεχίζονται «από του 15ου μέχρι του 16ου αιώνας».

Στις αρχές του 16ου αιώνα αναφέρονται κτιριακές επισκευές, αλλά μόνο μετά τα μέσα του αιώνα πραγματοποιούνται σοβαρά έργα ανόρθωσης και αποκατάστασης του Μοναστηριού. Πρωτεργάτης θεωρείται ο Αδριανουπολίτης ιερέας Γεώργιος που αφιερώθηκε στην υπηρεσία της Μονής, ύστερα απ' την θεραπεία του στο αγίασμα των Αρκαγγέλων. Ο Γεώργιος έπεισε τον ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας Ιωάννη Αλέξανδρο Λουπουσανόου να συνδράμει το έργο της ανοικοδόμησης. Στην ύστερη Τουρκοκρατία μπορούν να χρονολογηθούν το παλιό αρχονταρίκι και το τοιχογραφημένο αρχιτεκτόνημα του Αγιάσματος των Αρκαγγέλων, που αποτελεί έντεκνο συνδυασμό περιτυλιχίου φιάλης και φρεατοστεγάσματος. ■

- 1,2,3. Οι νέοι κτήτορες της Μονής, ο βοεβόδας Ιωάννης Πογδάνου, και ο βοεβόδας Μολδοβλαχίας Ιωάννης Αλέξανδρος με τη σύζυγό του Ρωξάνδρα και τα παιδιά τους Κωνσταντίνο Πογδάνου και Πέτρο, από τοιχογραφία του 1568 στη λιτή του καθολικού.
4. Η Μονή σε σχέδιο του Β. Μπάροκι (1744).
5. Η Μονή από χαλκογραφία του 1819 (Ιωάννης - Αντώνιος Ζουλιάνης, Βενετία).
6. Φωτογραφία της Μονής προ του 1889.
7. Άποψη της Μονής από τα νότια.
8. Γενική άποψη της Μονής.

ΕΡΓΑ Κε.Δ.Α.Κ.

- 1 Επισκευή Ξενώνα 1981
- 2 Αναστήριξη εξωστών 1983
- 3 Αποκατάσταση εξωτερικού τοίχου τράπεζας 1983
- 4 Συντήρηση αποκευύσεων 1983
- 5 Αντιμετώπιση αναγκών χειμώνα 1983/84
- 6 Αποκατάσταση στέγης τράπεζας 1983
- 7 Ανακατασκευή στέγης εργατόσπιτου 1984
- 8 Αντικατάσταση φθαρμένων στοιχείων κελιού καμπανάρη 1984
- 9 Ανακατασκευή στο κίосκι του αρσανά 1984
- 10 Επισκευή αποθήκης στον αρσανά 1984
- 11 Στερέωση τοίχου τράπεζας 1984
- 12 Στέγη τμήματος μεσημβρινής κόρδας 1984
- 13 Επισκευή καμπαναρίου 1984
- 14 Μεταλλικά κριώματα έργων 1984
- 15 Επισκευή εξώστη κελιού νοσοκόμου 1984
- 16 Αντιμετώπιση αναγκών χειμώνα 1984/85
- 17 Επισκευή τοίχου ηγουμενείου 1985
- 18 Επισκευή εξώστη πύργου εισόδου 1985
- 19 Τοποθέτηση οχιστόπλακας στέγης κατρίου αρσανά 1985
- 20 Επισκευή κεντρικής κλίμακας 1985
- 21 Αποκατάσταση τμήματος στέγης Ν. κόρδας 1985
- 22 Αποκατάσταση ζημιών καμπαναρίου 1986
- 23 Αποκατάσταση τοίχου ηγουμενείου 1986
- 24 Κατασκευή χώρων υγιεινής Ξενώνα 1986
- 25 Αποκομιδή μπάζων τράπεζας και μεσημβρινής κόρδας 1986
- 26 Στεγάνωση πύργου (επάλξεων και "κουμπέ") 1986
- 27 Επισκευή όψεων μεσημβρινής κόρδας 1986
- 28 Επισκευή μέρους τής στέγης Β-Δ κόρδας 1986
- 29 Επισκευή στέγης καθολικού 1987
- 30 Επισκευή στέγης Ξενώνα 1988
- 31 Κίосκι: Ανακατασκευή υδατοδεξαμενής 1988
- 32 Άμεσα μέτρα προστασίας στη Β. κόρδα και στο αρχονταρίκι 1988
- 33 Επισκευαστικές εργασίες στον Ξενώνα 1989
- 34 Εργασίες προστασίας στο αρχονταρίκι 1989
- 35 Χώροι υγιεινής εργατόσπιτου 1989
- 36 Ανακατασκευή τοίχων αναστήριξης 1989
- 37 Μέτρα προστασίας και προκαταρκτικές εργασίες στο αρχονταρίκι 1990
- 38 Προμήθεια και εγκατάσταση αλεξίκεραυνου 1990
- 39 Αποκατάσταση του αρχονταρικίου (Α' φάση) 1990
- 40 Αποκατάσταση του αρχονταρικίου (Β' φάση) 1990
- 41 Τοποθέτηση μολυβδόφυλλων σε τμήμα στεγών 1990
- 42 Αποκατάσταση τοίχου αναστήριξης 1991
- 43 Ανακατασκευή τοίχων αναστήριξης 1991
- 44 Συντήρηση επισκευή αποκατάσταση αρχονταρικίου (Β' φάση) 1991
- 45 Αποκατάσταση του αρσανά 1992
- 46 Ανακατάσταση παραθύρων στο καθολικό (λιτή) 1992
- 47 Κατασκευή καλντεριμιού 1993
- 48 Αποκατάσταση αρχονταρικίου (Γ' φάση) 1993
- 49 Αποκατάσταση μαραγγούδικου 1993
- 50 Επισκευαστικές εργασίες στην τράπεζα 1993
- 51 Αποκατάσταση χώρων υγιεινής αναπροσωπείου 1993
- 52 Στεγάνωση παραθύρων λιτής καθολικού 1994
- 53 Συντήρηση ρηγματωμένων μολύβδινων υδρορροών 1994
- 54 Επισκευή τοίχων αναστήριξης 1995
- 55 Αποκατάσταση εξωνάρθηκα καθολικού 1995
- 56 Αποκατάσταση στέγης παρεκκλησίου Παναγίας Γοργοεπηκόου 1996
- 57 Αρμολογήματα σε τμήμα του πύργου 1996
- 58 Ανακατασκευή τοίχων αναστήριξης (Β' φάση) 1996
- 59 Αποκατάσταση του πύργου αρσανά 1996
- 60 Ανακατασκευή τοίχου αναστήριξης εσωτερικής αυλής 1996
- 61 Συντήρηση κειμηλίων 1996
- 62 Αντικατάσταση θυρών πύργου 1996
- 63 Ανακατασκευή εργατόσπιτων στον αρσανά 1997
- 64 Κατασκευή τοίχων αναστήριξης από Ξηρολιθιά 1997
- 65 Μελέτη αποκατάστασης του πύργου 1998

ΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ

Το καθολικό, αφιερωμένο στους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ, είναι ευρύχωρο -καταλαμβάνει το μέγιστο μέρος της αυλής- και ιδιαίτερα ψηλά, για να κερδίσει φως που είναι λιγοστό, ιδιαίτερα στα ανατολικά, λόγω της εντονότατης κατωφέρειας του εδάφους.

Μία αξιοσημείωτη εξάρτηση ως προς τα άλλα αγιορεπτικά καθολικά, αποτελεί η ορθογωνική, σε κάτοψη, προεξοχή των χορών, με προέκουσες κατακόρυφες ενισχυτικές νευρώσεις, που φθάνουν ως το γείσο. Όμοιες νευρώσεις υπάρχουν και στις γωνίες του νάρθηκα καθώς και στις πλευρές της λιτής. Η τελευταία είναι ένας από τους αισθητικότερους εκκλησιαστικούς χώρους στον Άθω, χάρη στην επιτυχή εναρμόνιση αρχιτεκτονικής διάρθρωσης και ζωγραφικής διακόσμησης.

Η αποπεράτωση της ανοικοδόμησης του ναού, σύμφωνα με την σχετική επιγραφή, έγινε το 1568 με οικονομική ενίσχυση του «αυθέντου κυρού Ιωάννου Αλεξάνδρου βοεβόδα πάσης Μολδοβλαχίας».

Οι τοιχογραφίες, από τα καλύτερα δείγματα της Κρητικής σχολής, αποδίδονται στο ζωγράφο Τζώρτζη (1568).

Αξιολογότετη, από την άποψη της αισθητικής σύζευξης αρχιτεκτονημένου χώρου και εικαστικής διακόσμησης, είναι και η ανοιχτή στοά στα δυτικά του ναού. Το παρεκκλήσι των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων στα βόρεια του ναού είναι πρόσκτημα του 1635-6.

1. Καίτορες της Μονής οι αυτοκράτορες Νικηφόρος Βοτανιάτης και Ανδρόνικος Κομνηνός με τα παιδιά τους. (τοιχογραφία του 1765 στο Αγίασμα των Αρχαγγέλων).
2. Άποψη του καθολικού από τον πύργο της Μονής.
3. Η στέγη του καθολικού.

ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ 29

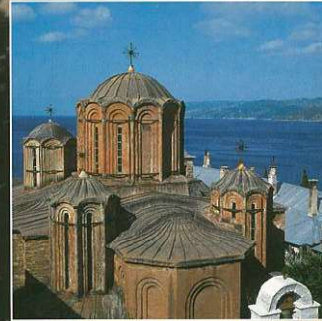
Η ανέγερση του καθολικού έγινε από τον Άγιο Νεόφυτο τον 12ο αιώνα, ενώ η επικάλυψη με μολυβδόφυλλα χρονολογείται από το 1437 και η αγιογράφηση από το 1563. Το 1932-39 αντικαταστάθηκαν τα μολυβδόφυλλα των τρούλων της λιτής, τοποθετήθηκαν ελκυστήρες και έγινε ευρείας έκτασης αποκατάσταση των ζημιών, που προκλήθηκαν από τον μεγάλο σεισμό του 1932. Με την επέμβαση του 1987 αντικαταστάθηκαν οι παλιοί ελκυστήρες και τα κουφώματα των τρούλων. Ακόμη, αντικαταστάθηκαν κατά τόπους ορισμένα μολυβδόφυλλα που παρουσίαζαν σημαντικές φθορές, και ανακατασκευάστηκαν τα επιχρίσματα των τρούλων.

Μελέτη: Ε. Παπασωτηρίου
Επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

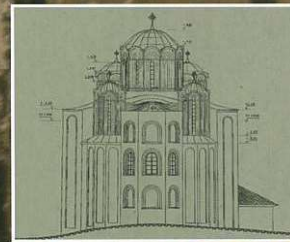
4. Η ανατολική όψη.
5. Κατά μήκος τομή της στέγης και κατασκευαστικές λεπτομέρειες.
6. Η κάτοψη του καθολικού (Π. Μιλιανός).
7. Η κάτοψη της στέγης.
8. Άποψη του καθολικού από τα νότια.
9. Το Αγίασμα των Αρχαγγέλων.
10. Η φιάλη.

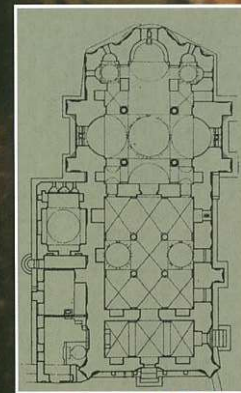
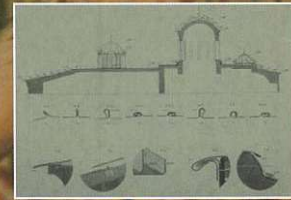
2

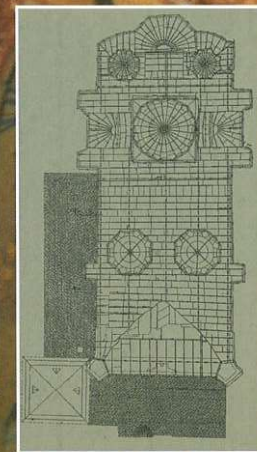
3

4

6

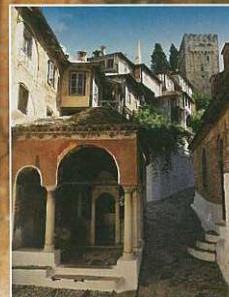
7

8

9

10

1

29

39 40

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙΟΥ 39 40

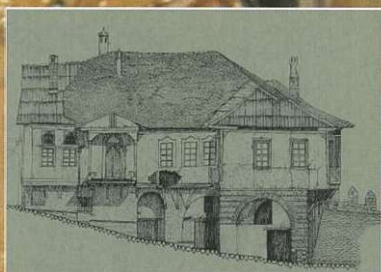
Το αρχονταρίκι ανεγέρθηκε το 1792 σε επαφή με τον καστρότοιχο της Μονής του 11ου αιώνα. Είχε διατηρήσει την αρχική του μορφή μέχρι τις μέρες μας. Το 1990, μετά από διαδοχικές καθαίρεσεις, αποκαλύπτεται ο φέρων οργανισμός σε πλήρη αποσάθρωση και γίνεται πλήρης ανακατασκευή του.

Μελέτη - επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

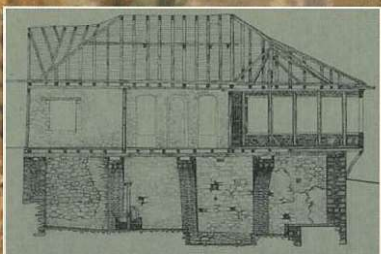
- 11. Άποψη του αρχονταρικού από τα δυτικά.
- 12. Άποψη από τα βόρεια μετά την επέμβαση.
- 13. Η βόρεια όψη (αποτύπωση).
- 14,15. Το εσωτερικό του αρχονταρικού μετά την επέμβαση.
- 16. Άποψη από τα νοτιοδυτικά.
- 17. Τομή κατά μήκος (αποτύπωση).

11

13

17

12

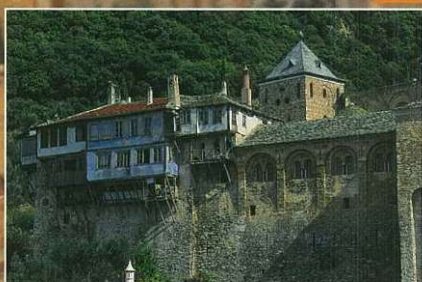

14

15

16

18

50

Η ΤΡΑΠΕΖΑ

Το κτίσμα της τράπεζας προβάλλει θεατό εξωτερικά, στη νοτιοδυτική γωνία του περιβόλου της μονής. Μάλιστα είναι ευδιάκριτη και η κεραμοπλαστική κτητορική επιγραφή στη θέση ζωφόρου, που διακόπτεται από τα αισιδώματα των παραθύρων. Η επιγραφή αυτή μνημονεύει τον Πρόχορο, αρχιεπίσκοπο Πρώτης Ιουστινιανής, που η αρχιερατεία του εμπίπτει στον 16ο αιώνα.

Είναι ευρύχωρη και έχει σε κάτοψη σχήμα Τ. Οι παραστάσεις των τοιχογραφιών (1676, 1700) διατάσσονται ρυθμικά σε ζώνες και σειρές διαχώρων, αναδεικνύοντας επιτυχώς τον μοναστικό και λειτουργικό χαρακτήρα του χώρου.

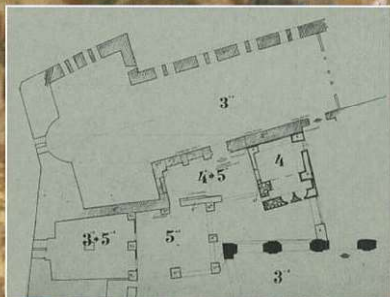
Δεξιά, προ της εισόδου στην τράπεζα, βρίσκεται το υποβλητικό προσκυνηματικό παρεκκλήσι της εφέστιας, θαυματουργικής εικόνας της Θεοτόκου της Γοργοεπηκόου.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ 50

Η επέμβαση που έγινε στην τράπεζα το 1993 αφορούσε σε επισκευαστικές εργασίες στο εσωτερικό της, όπου έγιναν αντικαταστάσεις των κουφωμάτων στα παράθυρα, ελαioχρωματισμοί των ξύλινων οροφών, συντήρηση και καθαρισμός διαπέδων και γενικές επισκευές στους βοηθητικούς χώρους.

Μελέτη - επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

- 18. Άποψη της τράπεζας από τη θάλασσα.
- 19. Το εσωτερικό της τράπεζας.
- 20. Η κάτοψη της τράπεζας.

20

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΣΑΝΑ 59

Ο αρσανάς, κατασκευασμένος τον 16ο αιώνα, δεν είχε υποστεί σημαντικές μετατροπές μέχρι τις μέρες μας. Με την επέμβαση του 1996 έγιναν γενικές στερεωτικές εργασίες στις λιθοδομές, επισκευάστηκαν τα φέροντα στοιχεία των δαπέδων, και έγινε ανακατασκευή της στέγης.

Μελέτη - επίβλεψη: *Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ*

1. Ο αρσανάς. Λεπτομέρεια από χαλκογραφία του 1779 (Παρθένιος ιερομόναχος, Άγιον Όρος).
2. Φωτογραφία προ του 1913 (Στέφανος μοναχός).
3. Η δυτική όψη του πύργου στον αρσανά (πρόταση).
4. Τομή του πύργου του αρσανά.
- 5,6. Κατόψεις 1ου και 2ου ορόφου του πύργου στον αρσανά.
7. Άποψη του αρσανά.
8. Γενική όψη του συγκροτήματος του αρσανά πριν την επέμβαση.

ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ 65

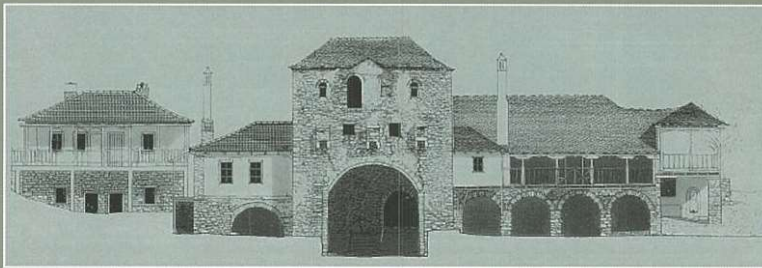
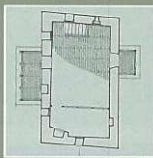
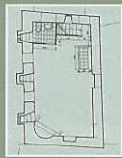
Το οικοδόμημα υπολογίζεται ότι είναι των αρχών του 16ου αιώνα. Υπέστη καταστροφές από τον σεισμό του 1585. Το 1617 έγιναν σημαντικές επεμβάσεις στο εσωτερικό και στο εξωτερικό του, ενώ από το 1880 εγκαθίσταται εκεί η βιβλιοθήκη των χειρογράφων, και από το 1930 λειτουργεί και ως σκευοφυλάκειο. Με την επέμβαση του 1998 έγιναν εκτεταμένες στερεωτικές εργασίες και αποκαταστάθηκαν οι λειτουργίες του σύμφωνα με τις σύγχρονες μουσειολογικές προδιαγραφές.

Μελέτη: *Ε. Παπασωτηρίου*
Επίβλεψη: *Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ*

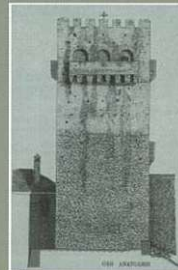
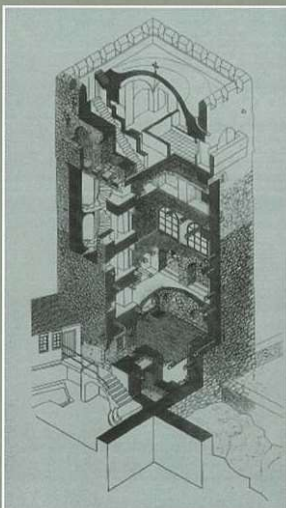
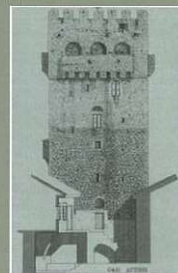
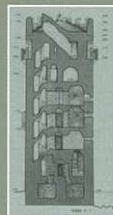
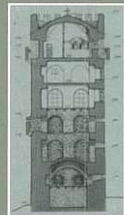
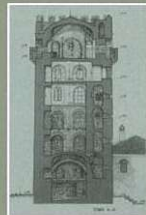
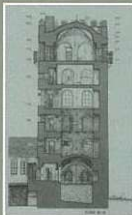
- 9,10,11,12. Τομές στον πύργο.
13. Δυτική όψη του πύργου.
14. Ανατολική όψη.
15. Αξονομετρική τομή του πύργου.
16. Άποψη του πύργου από τα νοτιοανατολικά.
17. Άποψη του πύργου από τα δυτικά.

Δ Ο Χ Ε Ι Α Ρ Ι Ο Υ

59

65

Λεπτομέρεια από χαρακτικό του 1849
(R. Curzon, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα)

